

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

-----o0o-----

TỤC LÀM VÍA CỦA NGƯỜI THÁI Ở KỶ SƠN, NGHỆ AN

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN VĂN HÓA
CHUYÊN NGÀNH VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ

SINH VIÊN THỰC HIỆN: VI THỊ KIM NHUNG
GIẢNG VIÊN HƯỚNG DẪN: Th.S HOÀNG VĂN HÙNG

HÀ NỘI, 2011

Lời cảm ơn

*Để hoàn thành khóa luận tốt nghiệp này em đã nhận được rất nhiều sự giúp đỡ của Sở Văn hóa, Thể thao & Du lịch, Trung tâm văn hóa, tỉnh Nghệ An Phòng Văn hóa – Thông tin, bà con người Thái ở Kỳ Sơn, Nghệ An, các thầy, cô giáo trong Khoa Văn hóa dân tộc thiểu số, đặc biệt là **Ths. Hoàng Văn Hùng**, người đã hướng dẫn trực tiếp trong suốt quá trình làm khóa luận, gia đình và bạn bè.*

Nhân dịp hoàn thành và bảo vệ khóa luận, em xin bày tỏ và gửi lời cảm ơn chân thành nhất tới tất cả thầy cô, các anh chị và mong tiếp tục nhận được những sự giúp đỡ quý báu.

Do còn hạn chế nhiều mặt, khóa luận chắc chắn không tránh khỏi những thiếu sót. Vì vậy em mong nhận được những ý kiến đóng góp của các thầy, cô giáo và tất cả những ai quan tâm tới đề tài này.

Em xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, ngày 20 tháng 5 năm 2011

Tác giả

Vi Thị Kim Nhung

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài	4
3. Mục đích nghiên cứu	7
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	8
5. Phương pháp nghiên cứu	8
6. Đóng góp của khóa luận	8
7. Bố cục của đề tài	9
CHƯƠNG 1. KHÁI QUÁT VỀ TỰ NHIÊN, XÃ HỘI VÀ NGƯỜI THÁI KỲ SƠN	10
1.1. Đặc điểm tự nhiên.....	10
1.2. Đặc điểm xã hội	14
1.3. Khái quát về người Thái ở Kỳ Sơn.....	17
CHƯƠNG 2. NGHI THỨC CHÍNH TRONG TỤC LÀM VÍA CỦA NGƯỜI THÁI Ở KỲ SƠN TRONG XÃ HỘI TRUYỀN THỐNG	33
2.1. Tín ngưỡng và nguồn gốc của tục làm vía người Thái ở Kỳ Sơn	33
2.2. Mục đích, bản chất, ý nghĩa của tục làm vía	40
2.3. Các hình thức làm vía	45
2.4. Các trường hợp phải làm vía	48
2.5. Vai trò của tục làm vía trong xã hội truyền thống của người Thái Kỳ Sơn	62
CHƯƠNG 3. NHỮNG BIẾN ĐỔI CỦA TỤC LÀM VÍA CỦA NGƯỜI THÁI Ở KỲ SƠN HIỆN NAY	67
3.1. Những biến đổi của tục làm vía.....	67
3.2. Nguyên nhân biến đổi	75
3.3. Vai trò của tục làm vía trong xã hội Thái ở Kỳ Sơn hiện nay	79
3.4. Một số kiến nghị	84
KẾT LUẬN	93
TÀI LIỆU THAM KHẢO	96
PHẦN PHỤ LỤC	98

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Trong lĩnh vực văn hóa, mỗi dân tộc có đều có quá trình sáng tạo giá trị văn hóa của mình. Chỉ vì hoàn cảnh và điều kiện khác nhau, cho nên sự phát triển Văn hóa của mỗi dân tộc không đều nhau. Những yếu tố về lịch sử, về chế độ xã hội, về đạo lý, về kinh tế, về khoa học... không tách rời yếu tố văn hóa, trong đó phong tục, tập quán là bộ phận cấu thành trong đời sống văn hóa của mỗi cộng đồng dân tộc.

Phong tục tập quán vốn là những nét đặc trưng mang đậm nét văn hóa của từng cộng đồng tộc người, có những phong tục “ ăn sâu, bám rễ” duy trì mối quan hệ, sự ổn định trong cộng đồng theo một trật tự nhất định, nếu nó bị phá vỡ, xáo trộn, thay đổi sẽ dẫn đến những biến đổi trong đời sống cộng đồng, xã hội.

Phong tục tập quán còn bao gồm cả những vấn đề liên quan đến tôn giáo, tín ngưỡng của mỗi dân tộc do đó Đảng, Nhà nước ta luôn quan tâm đến vấn đề phong tục tập quán của các cộng đồng tộc người nhất là người dân tộc thiểu số nhằm phát huy bản sắc văn hóa dân tộc, kết hợp với tinh hoa nhân loại để xây dựng xã hội ổn định, văn minh và phát triển bền vững.

Việc nghiên cứu đề tài tục làm vía để có được cái nhìn sâu sắc, đầy đủ hơn về vốn truyền thống văn hóa của các dân tộc nói chung dân tộc Thái Bản địa tại huyện Kỳ Sơn nói riêng, qua đó thấy được chúng ta cần gìn giữ cái gì, phát huy cái gì, đang là vấn đề phức tạp, cần được nghiên cứu, lý giải bằng phương pháp khoa học. Nếu chúng ta xem cái gì cũng đều có giá trị như nhau thì sẽ lẫn “cát” với “vàng”. Đối với cái mới đang lan truyền từ các phía, nếu chúng ta bị lóa mắt vì những cái mới lạ thì dễ dàng vứt bỏ các giá trị trong văn hóa của dân tộc mình để chấp nhận mọi thứ “Cũ người, mới ta”.

Viết về tục làm vía, có rất nhiều cuốn sách du địa chí của các huyện miền núi, nơi có đồng bào Thái sinh sống đều có nói về tục này nhưng họ chỉ giới thiệu qua, cách viết cũng còn sơ sài chứ chưa viết thành một đề tài riêng để nghiên cứu. Vì vậy nghiên cứu tục làm vía một cách sâu sắc thì chưa có tác phẩm nào.

Kỳ Sơn là một huyện miền núi xa nhất tỉnh Nghệ An, hơn nữa lại là vùng biên giới giáp Lào cho nên mọi vấn đề về dân tộc, tôn giáo rất được Đảng và Nhà nước chú trọng quan tâm chính vì thế việc sưu tầm, nghiên cứu bảo tồn giá trị văn hóa phong tục làm lễ buộc chỉ cổ tay là một hoạt động văn hóa lễ tục mang màu sắc tín ngưỡng dân gian truyền thống của đồng bào dân tộc Thái ở Kỳ Sơn, nhưng nó không trượt sâu vào mê tín dị đoan mà đậm đà bản sắc văn hóa dân tộc.

Phong tục làm lễ buộc chỉ cổ tay ở huyện Kỳ Sơn nó ảnh hưởng rất lớn đến đời sống văn hóa tinh thần của đồng bào Thái, đó là văn hóa tín ngưỡng đã được giải quyết về mặt tâm lý không riêng người ốm yếu mà còn cả các thành viên trong cộng đồng, thoát khỏi những ràng buộc của nhiều con ma. Từ đó con người sống vô tư thanh thản, không còn bóng ma hồn quỷ ám vào người.

Phong tục làm lễ buộc chỉ cổ tay luôn luôn cầu mong các thần linh phù hộ cho con người lúc nào cũng gặp may mắn, điều lành, không làm cái ác, coi cái thiện là tiền đề của các thành viên trong gia đình khát vọng đạt được.

Phong tục làm lễ buộc chỉ cổ tay huyện Kỳ Sơn đang trên đà bị mai một dần. Số thầy mo biết làm lễ buộc chỉ cổ tay thì đã cao tuổi, số thanh niên trẻ mới lớn lên thì đi học xa quê hương dẫn đến phong tục làm vía dần dần sẽ mất hoàn toàn nếu không có những giải pháp nhất định.

Là một sinh viên khoa Văn hóa Dân tộc thiểu số, hơn nữa lại là con em đồng bào dân tộc Thái tại địa phương có tục làm vía, thấy được những giá trị

mà nó mang lại cho nên việc bảo tồn giá trị tục làm vía là một cơ sở thực tiễn để bảo tồn giá trị dân gian truyền thống của đồng bào Thái. Việc bảo tồn bản sắc văn hóa phong tục làm lễ buộc chỉ cổ tay của đồng bào Thái ở huyện Kỳ Sơn là góp phần xây dựng nền tảng văn hóa Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc.

Từ thực tế trên, đề tài nghiên cứu “*Tục làm vía của người Thái ở Kỳ Sơn, Nghệ An*” đã được chọn làm đề tài nghiên cứu trong khóa luận này.

2. Lịch sử nghiên cứu

Trong danh mục các công trình nghiên cứu về vấn đề dân tộc học, có thể gặp những khía cạnh văn hóa khác nhau của các tộc người trên đất nước ta. Trong đó ta gặp rất nhiều đề tài viết về dân tộc Thái, dường như đây là một đề tài thu hút và hấp dẫn với nhiều tác giả, phải chăng dân tộc Thái được một sự quan tâm và ưu ái với những người nghiên cứu. Ta có thể kể đến một số công trình nghiên cứu như:

Đặng Nghiêm Vạn (1972), Những nhóm thuộc ngữ hệ Nam Á thuộc Tây bắc Việt Nam, Nxb Khoa học xã hội, H.

La Quán Miên (1997). Phong tục tập quán các dân tộc thiểu số ở Nghệ An, Nxb Nghệ An.

Vũ Ngọc Khánh. Văn hóa truyền thống xứ Nghệ và hướng phát triển trong thời đại mới.

Ninh Viết Giao (2004). Về văn hóa dân gian xứ Nghệ, Nxb Chính trị Quốc gia.

Cầm Trọng – Ngô Đức Thịnh (1978). Luật tục Thái ở Việt Nam, NXBKHXH Hà Nội.

Đó thật sự là những nghiên cứu rất công phu từ phương diện dân tộc học, là những tài liệu hết sự quý báu để tham khảo trong quá trình thực hiện khóa luận.

Đối với huyện Kỳ Sơn, ta cũng gặp được một số công trình nghiên cứu về kinh tế, xã hội, văn hóa tại địa bàn như:

Bùi Dương Lịch (1993), Nghệ An ký, Nxb khoa học xã hội.

Nguyễn Đình Lộc (1993), Các dân tộc thiểu số Nghệ An, Nxb Nghệ An.

Nhiều tác giả (1995) Đặc trưng văn hóa và truyền thống cách mạng các dân tộc ở Kỳ Sơn- Nghệ An, Nxb Chính trị Quốc gia.

Có thể nói, các tác giả viết rất nhiều về mọi mặt trong đời sống của người Thái ở Nghệ An. Nhưng viết về tục làm vía thì rất ít, nếu có thì cũng chưa thật đầy đủ, hơn nữa đây là một phong tục đẹp được đồng bào Thái gìn giữ và bảo tồn cho đến ngày hôm nay là một điều rất đáng quý. Chính vì thế, Việc nghiên cứu về vấn đề này đang là một điều cấp thiết không chỉ riêng những người làm công tác văn hóa mà còn là bài toán cho các nhà lãnh đạo huyện nhà.

3. Mục đích nghiên cứu

Tìm hiểu một cách cụ thể về tục làm vía của người Thái ở Kỳ Sơn trong xã hội truyền thống cùng những thay đổi của nó để hiểu được những giá trị sáng tạo và lưu truyền trong văn hóa truyền thống, thể hiện những hội tụ trong sinh hoạt văn hóa của người Thái Nghệ An nói chung và Kỳ Sơn nói riêng.

Làm rõ giá trị, chức năng, vai trò của tục làm vía trong đời sống xã hội của người Thái ở Kỳ Sơn – Nghệ An.

Thông qua nghiên cứu, tìm hiểu về tục làm vía góp phần đưa ra những giải pháp bảo tồn và phát huy giá trị của tục làm vía nhằm góp phần xây dựng đời sống văn hóa tinh thần tốt đẹp cho đồng bào Thái Kỳ Sơn.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng là tục làm vía của đồng bào Thái (Kỳ Sơn) và vai trò, tác động của những biến đổi của nó ảnh hưởng đến đời sống người Thái trong giai đoạn hiện nay.

Đề tài tiến hành các nội dung nghiên cứu tại huyện Kỳ Sơn – Nghệ An. Nhưng tập trung vào các xã có người Thái sinh sống đông đúc như: Hữu Kiệm, Hữu Lập, Churu Lưu...

5. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp luận: Đề tài thực hiện trên cơ sở lập trường của chủ nghĩa duy vật lịch sử và tư tưởng Hồ Chí Minh.

Phương pháp chủ yếu: Điền dã dân tộc, đi điều tra thực địa tại địa phương. Tiến hành phỏng vấn các già làng, thầy mo có uy tín, am hiểu về tục làm vía.

Phương pháp hỗ trợ: Nghiên cứu thư tịch, người viết phải thu thập tài liệu có liên quan từ sách, báo, tạp chí.

Phương pháp xử lý tài liệu: Để xử lý tài liệu, phương pháp được sử dụng là phân loại, mô tả, phân tích, đánh giá, tổng hợp. Ngoài ra còn sử dụng các phương pháp liên ngành như: Văn hóa học, dân tộc học, sử học, ngôn ngữ học. Xử lý tài liệu còn được thực hiện bằng các phương tiện hiện đại của ngành điện tử và viễn thông.

6. Đóng góp của khóa luận

Đề tài cung cấp những tư liệu về tục làm vía của người Thái ở huyện Kỳ Sơn.

Đề tài sẽ giúp chính quyền địa phương, các nhà quản lý văn hóa thấy được vai trò và những biến đổi của tục làm vía để có thể nhìn nhận, đánh giá lại để có những chính sách thật phù hợp.

Đưa ra những giải pháp có tính khả thi và nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của tục làm vía trong đồng bào để có thể gìn giữ và phát huy được nét đẹp trong tục làm vía, để nó không bị mai một theo thời gian.

7. Bố cục của đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận, phụ lục, nội dung của bài khóa luận được trình bày trong ba chương:

Chương 1: Khái quát về tự nhiên, xã hội và người Thái ở Kỳ Sơn

Chương 2: Nghi thức chính trong tục làm vía của người Thái ở Kỳ Sơn trong xã hội truyền thống

Chương 3: Những biến đổi của tục làm vía của người Thái ở Kỳ Sơn hiện nay

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Vi Văn An (1993), *Góp thêm tư liệu về tên gọi và lịch sử cư trú của nhóm Thái đường 7 tỉnh Nghệ An*, tạp chí dân tộc học, số 2.
2. Vi Văn An (1999), *Thiết chế bản mường của người Thái ở miền Tây Nghệ An*, Luận án tiến sĩ khoa học, Nxb Hà Nội, H.
3. Trần Bình (2007) *Văn hóa các dân tộc thiểu số vùng Tây Bắc*, Trường Đại học Văn Hóa Hà Nội, H.
4. Nông Quốc Chấn và nhiều tác giả (1996). *Văn hóa và sự phát triển các dân tộc ở Việt Nam*, Nxb. VHDT. HN.
5. Nguyễn Đông Chi (1995), *Địa chỉ văn hóa dân gian xứ nghệ*, Nxb Nghệ An.
6. Phan Hữu Dật, *trở lại vấn đề tín ngưỡng dân gian*, tạp chí dân tộc học, số 2/1995, trang 3 – 6.
7. Ninh Viết Giao (2004), *Về văn hóa dân gian xứ Nghệ*, Nxb Chính trị Quốc gia. H
8. Nguyễn Đình Lộc (1993), *Các dân tộc thiểu số Nghệ An*, Nxb Nghệ An.
9. Bùi Dương Lịch (1993), *Nghệ An ký*, Nxb khoa học xã hội.
10. La Quán Miên (1997), *Phong tục tập quán các dân tộc thiểu số ở Nghệ An*, Nxb Nghệ An.
11. Nhiều tác giả (1995), *Đặc trưng văn hóa và truyền thống cách mạng các dân tộc ở Kỳ Sơn- Nghệ An*, Nxb Chính trị Quốc gia, H.
12. Sở VH – TT- DL Tỉnh Nghệ An (1999), *Những văn bản về cuộc vận động thực hiện cuộc sống văn minh – Gia đình văn hóa*. Nxb Nghệ An.
13. Sở VH – TT- DL Tỉnh Nghệ An (2000), *Đất nước – con người xứ Nghệ*, Nxb Nghệ An.

14. Sở VH – TT- DL Tỉnh Nghệ An (2005), *Đất nước – đôi điều bạn nên biết*, Nxb Nghệ An.
15. Lê Bá Thảo (1977), *Thiên nhiên Việt Nam*, nxb Khoa học kỹ thuật, H.
16. Ngô Đức Thịnh (1996), *Tín ngưỡng và văn hóa tín ngưỡng hiện nay*, NXBKHXH, Hà Nội.
17. Cầm Trọng – Ngô Đức Thịnh (1978), *Luật tục Thái ở Việt Nam*, NXBKHXH Hà Nội.
18. Đặng Nghiêm Vạn (1972), *Những nhóm thuộc ngữ hệ Nam Á thuộc Tây bắc Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, H.
19. Đặng Nghiêm Vạn và các tác giả (1997), *Tư liệu về lịch sử và xã hội dân tộc Thái*, NXBKHXH Hà Nội.
20. *Văn hóa và lịch sử các dân tộc trong nhóm ngôn ngữ Thái Việt Nam* (2002), Nxb VH TT.
21. Lô Khánh Xuyên (1993), *Tục ngữ - Ca dao – Dân ca dân tộc Thái – Nghệ An*, Nxb Nghệ An.